

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and
Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsi.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsi.se
www.rfsi.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsi.se

REMISSYTTRANDE
2013-11-22

Justitiedepartementet

En ny lag om personnamn SOU 2013:35

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *En ny lag om personnamn* (SOU 2013:35). RFSL lämnar härmed följande synpunkter, vilka även föreningen KIM, för transpersoner, ställer sig bakom.

Utgångspunkter

En persons namn, i synnerhet förnamnet, utgör en del av en persons identitet som ovillkorligen måste respekteras. Ett namn som inte upplevs överensstämma med en persons identitet, såsom en persons könsidentitet, måste, utan att lagen ställer hinder i vägen, kunna ändras. RFSL menar att rätten till ett förnamn som överensstämmer med en persons könsidentitet kan betraktas som en mänsklig rättighet. I Yogyakarta-principerna, som är av en expertgrupp utarbetade principer om tillämpning av det internationella skyddet av de mänskliga rättigheterna vad gäller sexuell läggning och könsidentitet, återfinns under princip 3 ”Rätten till erkännande inför lagen” ett konstaterande att alla länder måste *vidta alla nödvändiga rättsliga, administrativa och andra åtgärder för att se till att det finns förfaranden i vilka alla identitetshandlingar som tillhandahålls av staten som anger en persons kön – inklusive födelseattester, pass, registreringsuppgifter om väljare och andra dokument – speglar personens i grunden egendefinierade könsidentitet*. Inom den egendefinierade könsidentiteten rymmer en persons förnamn. Yogyakarta-principerna ger således stöd åt att en person måste kunna få det/de namn personen önskar använda som förnamn, oavsett vilken traditionell koppling namnet/namnen har till ett visst kön, formellt erkända i alla identitetshandlingar.

Betänkandets förslag till lag om personnamn

RFSL väljer att huvudsakligen avgränsa sina synpunkter till de delar av utredningens förslag till ny lag om personnamn som förbundet har fastlagda

ståndpunkter kring gällande regler om förnamn och regler om efternamn. Övergripande vill förbundet dock fastslå en principiellt positiv hållning till alla förslag i betänkandet som underlättar för en person att inneha för- och/eller efternamn som personen önskar inneha.

Förnamn

När det gäller förnamn konstateras i betänkandet i kapitlet ”Gällande rätt” att ramen för val av förnamn, genom rättstillämpningen, *efterhand har blivit ännu vidare* (sid 129). Den dom i Regeringsrätten från 2009 som godkände att en juridisk man lade till det traditionellt kvinnliga förnamnet Madeleine till sitt manliga förnamn Jan-Olov anförs som ett exempel. I domen i fråga motiverar sig Regeringsrätten bland annat enligt följande: *Valet av förnamn är en så personlig angelägenhet att en omfattande valfrihet måste tillerkännas den enskilde. Särskilt gäller detta när en myndig person önskar byta ut eller, som i förevarande fall, lägga till ett förnamn.* Med detta, att rättstillämpningen numera anses garantera rätten för en person att byta till eller lägga till ett könskonträrt förnamn, nöjer sig utredningen. RFSL vill påpeka att det inte finns någon fullständig garanti för att rättstillämpande myndighet i framtiden alltid kommer att rätta sig efter detta domslut från 2009. I utredningen påpekas dessutom att ett problem varit att reglerna kring förnamn *tillämpas ojämnt och utan tillräcklig förutsägbarhet* (sid 464). När det gäller ansökningar om byte till eller tillägg av könskonträrt förnamn i fall av ansökningar från omyndiga personer mellan 12-18 år, där ansökan måste inlämnas av personens vårdnadshavare med den omyndiges samtycke, blev rättsläget efter Regeringsrättens dom oklar. Patent- och registreringsverket, PRV, avslog, även efter 2009 ansökningar gällande minderåriga om byte till eller tillägg av könskonträrt förnamn. Denna praxis ändrade PRV först efter påpekande i en skrivelse till myndigheten från RFSL, RFSL Ungdom, föreningen KIM, transföreningen FPES och Diskrimineringsbyrån i Uppsala. PRV konstaterade i samma brev, gällande barn under 12 år, att *en ansökan om ett könskonträrt förnamn som avser barn under 12 år kan avslås på den grund att namnet kan antas leda till obehag för bäraren.* Detta innebär att barn under 12 år, som är transpersoner, inte har möjlighet att få sitt självupplevda kön återspeglat och erkänt oavsett om dennes vårdnadshavare godkänner detta. Det innebär även att föräldrar till unga transpersoner under 12 år inte kan tillgodose att barnet inte far illa på grund av att de har ett juridiskt namn som barnet själv upplever inte överensstämmer med dennes egen könsidentitet. Även om barnet och familjen kan använda ett annat namn än det juridiska till vardags riskerar barnet att bli tilltalad felaktigt och därmed utsatt för situationer som bidrar till en sämre hälsa. Enligt många barnpsykologer så bildar barn sig en uppfattning om kön redan vid 3-4 års ålder. Nuvarande lagtolkning innebär att ett barn och dess vårdnadshavare kan få vänta i upp till elva år innan barnet kan få ett namn som återspeglar barnets könsidentitet. RFSL menar att denna nuvarande praxis fråntar vårdnadshavarna möjligheten att tillgodose barnets bästa.

I namnlagens 26 § förordar RFSL en förtydligande lydelse att som förnamn på person ska godkännas namn som traditionellt anses vara namn som ges till

personer av annan könstillhörighet än den en person har enligt folkbokföringen. I det fall lagstiftaren avvisar en sådan konstruktion menar förbundet att det åtminstone i kommande förarbeten till ny lag om personnamn, i regeringens proposition respektive riksdagens betänkande, mycket tydligare än i utredningsbetänkandet måste framgå att det är lagstiftarens avsikt att reglerna om förnamn ska tillämpas så att som förnamn ska godkännas namn som traditionellt anses vara namn som ges till personer av annan könstillhörighet än den en person har enligt folkbokföringen.

RFSL menar vidare att utredningens lagförslag gällande förnamn innebär att föräldrar valfritt ska kunna välja förnamn på sina barn, oavsett namnets traditionella koppling till kön, liksom att det ska vara möjligt att ändra förnamn för barn under 12 år till ett som överensstämmer med barnets könsidentitet. Detta måste anses vara garanterat genom utredningens förslag gällande förnamn i 26 §, om att ersätta det tidigare rekvisitet *kan antas leda till obehag* med *kan antas leda till väsentligt obehag*. Utredningen anför (sid 466) gällande tolkningen av *väsentligt obehag* att *det alljämt är av stor vikt att barn inte tilldelas kuriösa eller frånstötande förnamn som blir en belastning för dem under uppväxtåren*. RFSL kan inte se att det i denna beskrivning ingår ändring till förnamn som överensstämmer med barnets egen könsidentitet, en ändring som tvärtom får anses underlätta för barnet under uppväxtåren.

RFSL förordar även, för att så långt som möjligt säkerställa individens rätt till önskat namn, att rekvisitet *kan väcka anstöt* tas bort. Att använda begreppet *väcka anstöt* i lagen om personnamn menar RFSL är mindre lämpligt, då det i alltför stor utsträckning riskerar bli en godtycklig tolkning av den som tillämpar lagstiftningen vilka namn på vilka personer det är som kan väcka anstöt. RFSL menar att rekvisitet kan komma att användas för att, på oönskat sätt, begränsa den omfattande valfrihet som Regeringsrätten i ovan citerade dom från 2009 ansåg att den enskilde måste tillerkännas gällande val av förnamn. Det räcker, menar RFSL, att, enligt 26 §, kunna avslå namn som *kan antas leda till väsentligt obehag*. RFSL förutsätter dock att detta rekvisit, *leda till väsentligt obehag*, i enlighet med Regeringsrättens tolkning av *leda till obehag* i nuvarande lag, kommer att användas mycket restriktivt när det gäller att inte godkänna förnamn. RFSL föreslår att 26 § lagen om personnamn får följande lydelse: *Som förnamn får inte godkännas namn som kan antas leda till väsentligt obehag för den som ska bära det eller namn som av någon annan anledning uppenbarligen inte är lämpligt som förnamn*. I konsekvens med denna ståndpunkt anser RFSL att *väcka anstöt* även ska strykas i 12 § gällande byte till andra efternamn.

I övrigt välkomnar RFSL förslaget att en person mer än en gång ska kunna ändra sitt förnamn, liksom förslaget att en persons alla förnamn ska kunna bytas ut. RFSL välkomnar även att byte av förnamn blir en kostnadsfri process. Detta då vi menar att personer med olika ekonomiska förutsättningar ska ges samma möjlighet att inneha förnamn som överensstämmer med identiteten.

Efternamn

RFSL välkomnar att betänkandet föreslår en uttrycklig rätt, i 1, 2 och 5 §§, att ansöka om att ge barn efternamn, liksom att byta till efternamn, *som är bildat av något av föräldrarnas förnamn med tillägg av någon av ändelserna son eller dotter, eller som är bildat på därmed jämförligt sätt*. Att denna rätt fastslås, oavsett koppling till kön på den som förvärvar namnet, är viktigt ur jämställdhetssynpunkt.

I 1 § fastställs att barnet ska ges moderns efternamn i de fall föräldrarna inte lämnat in någon ansökan om efternamn hos Skatteverket inom tre månader. RFSL menar att ordet *moder* är olämpligt att behålla i lagstiftningen som beteckning på den som fött ett barn. Detta då lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, genom borttagandet av steriliseringskravet för att få ändrad könstillhörighet, möjliggör för personer som är juridiska män att föda barn. RFSL förordar att *moderns efternamn* byts ut till *det efternamn den förälder har som fött barnet*.

Åldersgräns

RFSL menar att en persons namn är en så viktig personlig angelägenhet att det är önskvärt att en person, utan vårdnadshavares medverkan, ska kunna ansöka om att byta ut eller lägga till förnamn eller förändra i efternamn innan 18 års ålder. Denna åsikt får ses som en konsekvens av att RFSL arbetar för att åldersgränsen på 18 år i lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall ska tas bort ur lagtexten, så att även personer under 18 år ska kunna ändra juridisk könstillhörighet. Liksom en sådan åtgärd vore av stort värde för unga transidentifierade vore det även av stort värde att, utan vårdnadshavares medverkan, kunna byta ut eller lägga till förnamn som passar bättre med könsidentiteten. Det skulle förenkla många unga transpersoners liv att lättare kunna ändra förnamn till ett förnamn som är i överensstämmelse med könsidentiteten, vilket genom status som formellt förnamn därefter måste användas i alla sammanhang, som i skolan och vid myndighetskontakter. Som jämförelse har den som är 15 år rätt att självständigt fatta beslut om att avbryta en graviditet, utan att föräldrar informeras. RFSL förordar att 18 år i namnlagens 36 § byts ut till 15 år, så att ansökan om att byta ut eller lägga till förnamn eller förändra i efternamn kan göras utan vårdnadshavares medverkan från 15 års ålder.

För barn under 15 år förordar RFSL att det, i fall med två vårdnadshavare, ska räcka med samtycke från en av vårdnadshavarna för byte eller tillägg av förnamn. Detta utifrån att barnets bästa måste tillvaratas och att det för unga transidentifierade uppenbart underlättar och stärker välmående att inneha ett förnamn som överensstämmer med könsidentiteten och att en, av två, vårdnadshavare inte bör kunna förhindra detta. Föräldrabalken ger här, i vissa fall, redan ett utrymme, enligt 13 a §, att om endast den ene vårdnadshavaren samtycker *till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andre vårdnadshavaren samtycker om det krävs med hänsyn till barnets bästa*. RFSL förordar att ett tillägg görs av en punkt 5 i Föräldrabalken, under

13 § a, om att socialnämnden även kan besluta att en åtgärd får vidtas som endast en av vårdnadshavarna samtycker till om det gäller byte eller tillägg av förnamn.

Övrigt

I övrigt välkomnar RFSL förslaget att Skatteverket blir ny namnmyndighet och att Patent- och registreringsverkets befattning med personnamn upphör. En förhoppning är att rättspraxis i namnärenden därmed kommer bli mer enhetlig. RFSL välkomnar även att det skrivits in i lagförslaget att språklig och annan expertis ska medverka i behövlig omfattning vid Skatteverkets bedömning.

Ulrika Westerlund
förbundsordförande RFSL

Maria Sundin
förbundsstyrelseledamot RFSL

Christer Romson Lande
andre vice ordförande KIM

Lars Jonsson
politisk handläggare RFSL